

अत्रतार्किकाः स्वादयः शब्दादिगुणवन्तो मे आत्मा च गुणवानस्योनतु तेषां परस्परं गुणगुणिभावोस्तीत्याहुस्तन्निरस्यति तेषामपीति तेषां अव्यवधानात् शब्दादीनां स्वादिगुणानामपि सतां गुणास्तारत्वमंद्रत्वादयः संति सर्वे दृश्यमानाः अनेन साक्षात्परं परयावाचा ह्यमात्रं पांचभौतिकमित्युक्तं फलितमाह गुणवृत्तिः परस्परमिति अयसिदग्धत्वं बन्धौ चतुष्कोणत्वमित्यन्योन्यसंक्रमोदष्टः तद्वदात्मानात्मधर्माणामपि आत्मन्यपि आनंदो विषयानुभवो नित्यत्वं चेति संति धर्मास्ते चापृथक्त्वेऽपि चैतन्यात् पृथगिवावभासमाना अंतःकरणे दृश्यन्ते एवमंतःकरणधर्मादुःखित्वादयो पीतरत्रेति तयोः परस्पराश्रितत्वमाविद्यकं युज्यतेऽतो नात्मनः पृथग्भूताः स्वादयः किंतुरज्जूरगवत्तत्रैवाध्यस्ता इति भावः त्रिषु ईशसूत्रविराट्सु सर्वे इति एतेषां उपर्युपरि परस्पराध्यासेऽपि पूर्वस्य सर्वे गुणा उत्तरस्मिन् भवंति उत्तरस्य तु केचिदेव पूर्वस्मिन् भवंतीत्युक्तं अयमर्थः यथा शुद्धे स्फटिके जपाकुसुमसान्निध्याद्भक्तत्वाध्यासस्तत्रैव स्फटिकधीप्रमोषे सति पद्मरागत्वाध्यासस्तत्रैव चंद्रिकायामिदानीलत्वाध्यास इति च तूरूपे स्फटिके गुणवत्सु सोपाधिकेषु त्रिषु पूर्वपूर्वगुणस्य सर्वस्याप्युत्तरोत्तरत्राध्यासो दृश्यते तथाहि स्फटिकगता सत्ता निर्वचनीये लौहित्येऽध्यस्तानतु स्फटिके लौहित्यधर्मो निर्वचनीयत्वमध्यस्तं एवं ब्रह्मधर्माः सच्चिदानंदाः स्थूलैकिका ये दृश्यन्ते यथोक्तं अस्ति भातिप्रियं रूपं नाम चेत्

तेषामपि गुणाः सर्वे गुणवृत्तिः परस्परं ॥ पूर्वपूर्वगुणाः सर्वे क्रमशो गुणिषु त्रिषु ॥ १८ ॥ षष्ठस्तु चेतनानाममन इत्यभिधीयते ॥
सप्तमी तु भवेद्बुद्धिरहंकारस्ततः परं ॥ १९ ॥ इंद्रियाणि च पंचात्मारजः सत्त्वं तमस्तथा ॥ इत्येष सप्तदशकोराशिरव्यक्तसंज्ञकः ॥ २० ॥

शपंचकं आद्यं त्रयं ब्रह्मरूपं जगद्रूपं ततो द्वयमिति एवं च रज्जुसर्पभ्रमे भीषणत्वादय एव सर्पधर्मा रज्ज्वामध्यस्थं तेन तु मिथ्यात्वादयस्तद्वत् ननु सर्पेऽपि अभिगम्यत्वादयोरज्जुधर्मान् दृश्यन्ते इति सर्वे इत्युक्तिरसंगतेति चेत्सत्यं अखंडैकरसे ब्रह्मणि सच्चिदानंदाः स्वरूपानतिरिक्ता अपि अचूतजडदुःखप्रतियोगित्वेन कल्प्यन्ते नतूरूपरसादिव दकल्पिताः संति अतः कल्पितानां तेषां कार्ये नुवृत्तिर्नानुपपन्ना येतु ईशादौ अकल्पिता ईशत्वादयो न तेषां सूत्रादिष्वनुवर्तन्ते किंतु कर्तृत्वसत्त्वादय एव तस्मात्कल्पितधर्माभिप्रायेण सर्वे पूर्वस्य धर्मा उत्तरस्मिन् संतीत्युक्तं तेन दृश्यं सर्वं भौतिकं तच्च ब्रह्मण्यभेदेनाध्यस्तमिति पूर्वार्थार्थः तत्रापि स्थूलं शुद्धेशसूत्रे रनुगतं सूत्रं शुद्धेशाभ्यां ईशः शुद्धेन शुद्धं तु न केन चिदनुगतमिति उत्तरार्थे र्थाद्वर्शितं श्रौतार्थस्तु तस्य स्पष्ट एवेति निष्कर्षः तथा च नद्रव्याणां प्रत्यक् स्वरूपात् पृथक् सिद्धिरस्तीति तद्विरुद्धं तर्कमतं निरस्तं ॥ १८ ॥
अत्रानुभवमेव प्रमाणयति षष्ठ इति चेतनाधीवृत्तिस्तया कामसंकल्पादयोऽप्युपलक्ष्यन्ते षष्ठं शब्दादिपंचकापेक्षया अयं भावः मनोविषयं कल्पयति स्वमेतथा दर्शनात् बुद्धिस्तं प्रकाशयति अहंकारोऽभिमान्यते मया यं ज्ञात इति तस्मात् मनोमात्रं जगत् मनसोऽभावे तत्सत्त्वे प्रमाणाभावादिति ॥ १९ ॥ ननु प्रत्यक्षमेव तत्र प्रमाणमित्याशंक्याह इंद्रियाणीति आत्मा जीवः अव्यक्तं माया तत्संज्ञकः प्रमाता प्रमाणं प्रमेयं च स्वमदृष्टां तेन माया मात्रमित्यवगंतव्यमिति भावः ॥ २० ॥